

ŞANSÖLYE SCHOLZ'UN 19 EKİM 2024 TÜRKİYE ZİYARETİ VE TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

M. ERKUT AYVAZ

SETA | PERSPEKTİF

EKİM 2024 · SAYI 412

- Türkiye ve Almanya arasında yakın geçmişteki temaslar nelerdir?
- Şansölye Scholz'un 19 Ekim 2024'teki Türkiye ziyaretinin anlamı nedir?
- İki ülke ilişkilerini gelecekte neler beklemektedir?

GİRİŞ

Almanya Şansölyesi Olaf Scholz 19 Ekim 2024'te Türkiye'ye bir ziyarette bulunarak İstanbul'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir görüşme gerçekleştirecektir. 2023'te yoğun geçen Türkiye-Almanya ikili ilişkileri 2024'te de benzer bir seviyede devam etmiştir. Bu doğrultuda iki ülke arasında gerçekleşen üst düzey karşılıklı ziyaretler 2024'te de sürmüştür. Örneğin Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier göreve geldiği 2017'den bu yana ilk kez cumhurbaşkanı olarak Türkiye'ye bir ziyarette bulunmuştur.

Bu perspektifte öncelikle Türk-Alman ilişkilerine dair yakın geçmişte öne çıkan temas ve gelişmelere kısaca değinilmektedir. Ardından Şansölye Scholz'un Türkiye ziyaretinde ele alınabilecek olası konulara da işaret edilerek Türk-Alman ilişkilerinin geleceğine dair bir değerlendirme yapılmaktadır.

YAKIN GEÇMİŞTE ÖNE ÇIKAN TEMASLAR

8 Aralık 2021'de göreve başlayan ve üç partiden oluşan mevcut federal hükümet ile Türk hükümeti yetkilileri arasında geride bırakılan yaklaşık üç yıl içerisinde çeşitli düzeylerde temaslar devam etmiştir. Türkiye'de yapılan

14/28 Mayıs 2023 seçimlerinin ardından Türk-Alman ilişkilerinde yeni bir döneme girilirken Cumhurbaşkanı Erdoğan 17 Kasım 2023'te Almanya'ya önemli bir ziyaret gerçekleştirmiştir.¹ 22-24 Nisan 2024 arasında ise Cumhurbaşkanı Steinmeier iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin başlamasının yüzüncü yılı vesilesiyle Türkiye'ye üç günlük ziyaret gerçekleştirmiştir.²

Bu ziyaretlerin sonrasında da 2024 içerisinde çeşitli temaslarda bulunulmuştur. Örneğin Ticaret Bakanı Ömer Bolat 28 Eylül'de Berlin'de Almanya Şansölye Yardımcısı ve Ekonomi Bakanı Robert Habeck ile görüşmüş ve iki bakan Türkiye-Almanya Ekonomi ve Ticaret Ortak Komitesi 5. Dönem Toplantısı'na iştirak etmiştir.³ Ayrıca Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in Almanya ziyaretlerinin⁴ yanı sıra Ulaştırma

1 M. Erkut Ayvaz, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Almanya Ziyareti ve Türk-Alman İlişkilerinin Seyri", *SETA Perspektif*, Sayı: 377, (Kasım 2023).

2 M. Erkut Ayvaz, "Almanya Cumhurbaşkanı Steinmeier'in Türkiye Ziyareti ve Türk-Alman İlişkilerinin Geleceği", *SETA Perspektif*, Sayı: 396, (Nisan 2024).

3 Seda Tolmaç, "Ticaret Bakanı Bolat, Türkiye-Almanya ETOK/JETCO 5. Dönem Toplantısı'na Katılacak", *Anadolu Ajansı*, 26 Eylül 2024.

4 Deniz Çiçek Palabıyık ve Ayşe Böcüoğlu Bodur, "Bakan Şimşek, Almanya'da Dev Şirketlerin Üst Yöneticileriyle Buluştu", *Anadolu Ajansı*, 21 Eylül 2024.

M. ERKUT AYVAZ

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011'de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) Siyaset Bilimi departmanında 2012-2013 arasında eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu da raylı sistem teknolojileri odaklı bir fuar için Berlin'e gitmiştir.⁵

2024'te Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Şansölye Scholz'un yurt dışında çeşitli vesilelerle (örneğin liderler zirvelerinde) bir araya geldikleri de belirtilmelidir. ABD'nin başkenti Washington'daki NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi kapsamında Cumhurbaşkanı Erdoğan 10 Temmuz 2024'te Şansölye Scholz ile görüşmüştür.⁶ İki lider ayrıca Eylül'de Birleşmiş Milletler 79. Genel Kurulu vesilesiyle ABD'nin New York şehrindeki Türkev'i'nde bir araya gelmiştir.⁷ Görüşmelerde genel olarak iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler, ticaret ve bölgesel gelişmelerin yanı sıra Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinin canlandırılması gibi konular ele alınmıştır. Ayrıca bu görüşmelerde NATO, güvenlik ve göç gibi hususlar da gündeme gelirken iş birliği imkanlarının artırılması yönündeki hedefler kamuoyuna yansımıştır.

ŞANSÖLYE SCHOLZ'UN TÜRKİYE ZİYARETİNİN ANLAMI VE TÜRK-ALMAN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

19 Ekim'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Şansölye Scholz arasında yapılacak görüşmenin ardından bir basın toplantısı düzenleneceği Alman hükümet sözcü yardımcısı tarafından ziyaret öncesinde kamuoyuna duyurulmuştur. Görüşmede ele alınacak hususlara ise detaylı bir şekilde yer verilmezken örneğin başta Türk-Alman ilişkileri, ekonomi politikaları, Ukrayna'daki savaş, Ortadoğu'daki mevcut durum, göç meselesi ve ekonomi odaklı hususların gündeme gelmesinin muhtemel olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin satın almak istediği ve uzun bir süredir Almanya'nın olumsuz tutumuna takılan Eurofighter Typhoon savaş uçaklarının satışıyla ilgili gelişmelerin de ele alınması

muhtemeldir. Alman hükümet sözcüsü tarafından bu konuya dair de somut bir yanıt verilmemiştir.⁸

Buna binaen gerçekleşecek görüşmede öncelikle bahsi geçen hususların öne çıkması beklenebilir. İşaret edilen bu hususlarla irtibatlı diğer bazı konuların da masaya yatırılması muhtemeldir.

Ekonomi ve Savunma Politikaları

Türkiye ve Almanya arasında bilhassa 2023 itibarıyla artan siyasi ve ekonomik ilişkilerin önümüzdeki süreçte de benzer bir yoğunlukta sürmesi beklenmektedir. Özellikle iki ülke arasında 2023'te 50 milyar dolara yaklaşan ticaret hacminin 60 milyar dolara ulaştırılması hedefi söz konusudur.⁹ Diğer yandan Almanya'daki ekonomik durgunluğun 2024'te de devam edeceğinin kamuoyu ile paylaşıldığı¹⁰ hatırlandığında bu olumsuz durumun olası ve kısmi etkileri de dikkate alınmalıdır.

Ziyaret kapsamında yeniden gündeme gelmesi beklenen ekonomi ve ticaret odaklı hususların başında –uzun bir süredir gündemde olsa da somut bir neticeye henüz varılamamış olan– Gümrük Birliğinin güncellenmesi konusu da gelmektedir. Şansölye Scholz'un Türkiye ziyareti öncesinde Brüksel'de gerçekleşecek olan ve başta Ortadoğu, Ukrayna ve göç gibi hususların görüşüleceği AB liderler zirvesine katılacak olmasının bu noktada önem arz ettiği söylenebilir.¹¹

Ziyarette ele alınması muhtemel bir diğer husus geçtiğimiz aylarda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeme getirdiği, Akkuyu Nükleer Santrali için Türkiye'ye gelmesi beklenen türbinlerin "Alman gümrüğünde bekletilmesi" meselesidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın dile getirdiği üzere Türkiye'yi "ciddi manada rahatsız eden" bu durum Temmuz'da Washington'da gerçekleş-

5 "Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Uraloğlu, Almanya'da", *Milliyet*, 23 Eylül 2024.

6 "Cumhurbaşkanı Erdoğan, NATO Zirvesi'nde Yoğun Diplomasi Trafikçi Yürüttü", TRT Haber, 12 Temmuz 2024.

7 "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Almanya Başbakanı Scholz ile Bir Araya Geldi", T.C. Cumhurbaşkanlığı, 23 Eylül 2024, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/153673/cumhurbaskani-erdogan-almanya-basbakani-scholz-ile-bir-araya-geldi>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

8 "Almanya Başbakanı Scholz, 19 Ekim'de Türkiye'yi Ziyaret Edecek", Anadolu Ajansı, 11 Ekim 2024.

9 Mert Davut, "Türkiye ile Almanya Arasında 60 Milyar Dolarlık Ticaretin Anahtarı Yeni Sektörler Olacak", Anadolu Ajansı, 24 Eylül 2024.

10 Bahattin Gönültaş, "Alman Hükümeti Ekonomide Bu Yıl da Daralma Bekliyor", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2024.

11 "European Council, 17-18 October 2024: Agenda Highlights", Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi, 16 Ekim 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2024/10/17-18>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

şen NATO Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde iki lider arasındaki görüşmelerde de ele alınmıştır.

Temmuz'daki görüşmede Türkiye tarafından eleştirilen ve Şansölye Scholz'a hatırlatılan diğer hususlar ise Türkiye'nin fırkateynlerinde kullanılan "bazı makinelerin alınması hususunda ortaya çıkan sıkıntılar"ın yanı sıra yine Türkiye'nin satın alınmayı hedeflediği Eurofighter savaş uçaklarının Almanya tarafından engellenmesinin sürdürülmesidir.¹² Almanya haricindeki diğer konsorsiyum üye ülkelerin Berlin yönetimini ikna için çalıştıkları Mart 2024'te kamuoyuna yansımıştır.¹³

Eurofighter savaş uçaklarıyla ilgili husus bir yana geline aşamada son olarak geçtiğimiz günlerde Almanya tarafından yeniden Türkiye'ye yönelik önemli bir silah satış onayı gerçekleştirildiği belirtilmelidir. Nitekim Türk fırkateynler ve torpidoların modernizasyonu için gerekli malzeme ve silah satışına Almanya tarafından onay verildiği Ekim başında kamuoyuna yansımıştır.¹⁴ Almanya'dan yurt dışına yapılacak silah satışları için federal hükümete bağlı Federal Güvenlik Konseyinin (Bundessicherheitsrat) onayına ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁵ Federal Güvenlik Konseyinin başkanlığını Şansölye Scholz (SPD) yürütürken konseyde ayrıca Federal İçişleri Bakanı Faeser (SPD), Dışişleri Bakanı Baerbock (Yeşiller), Federal Ekonomi ve İklim Koruma Bakanı Habeck (Yeşiller), Federal Savunma Bakanı Pistorius (SPD) ve Federal Maliye Bakanı Lindner (FDP) gibi mevcut koalisyon hükümetinin en önemli isimlerinin yer aldığı altı çizilmelidir. Böylelikle geçmiş yıllarda son derece dü-

şük rakamlı satışlara yönelik onaylar söz konusuyken Federal Güvenlik Konseyinin Türkiye'ye 336 milyon avro değerinde silah satışını onaylaması¹⁶ bir yaklaşım değişikliğine dair sinyal olarak yorumlanmaktadır. Bu onay sonrasında gündemdeki bir diğer öncelikli husus Türkiye'nin talep ettiği Eurofighter savaş uçaklarıyla ilgili olası gelişmelerdir.

Her ne kadar federal hükümet sözcü yardımcısı tarafından Eurofighter savaş uçaklarının satışına yönelik Türkiye'deki olası görüşmelere dair somut açıklamalar yapılsa da Alman kamuoyuna yansıyan bazı "olumlu sinyaller"den bahsedilmiştir.¹⁷ Ayrıca Alman basınında Berlin yönetiminin "teknik görüşmelerin başlamasına onay verdiği" ileri sürülmüştür.¹⁸

Federal hükümetin –diğer konsorsiyum üye ülkelerden bugüne kadar ayrıran– engelleyici tavrından uzaklaşma eğiliminin arkasında şüphesiz bazı dış etkenlerin olduğu tahmin edilebilir. Öncelikle son aylarda bilhassa Ortadoğu'daki kriz ve gerilimlerin derinleşmesinin yanı sıra Rusya-Ukrayna savaşındaki son gelişmelerden ötürü NATO'nun öne çıkan bir üyesi olarak Türkiye'nin stratejik öneminin daha da belirginleştiği söylenebilir. Federal hükümet sözcü yardımcısının Türkiye'nin Ukrayna meselesinde "önemli bir ortak" olduğunun altını çizdiği de belirtilmelidir. Federal hükümet ve hatta ana muhalefetin Ukrayna'ya yönelik silah yardımlarını sürdürme yaklaşımının özellikle son aylarda toplumda daha az karşılık bulmaya başlaması, başta Alman aşırı sağ ve popülist partilerin güçlenmesine neden olmuştur.¹⁹ Bu yüzden Alman hükümetinin Ukrayna'daki savaşın sonlandırılmasına ilişkin başta Türkiye gibi etkili ülkelerle daha yakın iş birliğini öncelediği tahmin edilebilir.

Ayrıca Rusya'nın Avrupa'ya yönelik artan tehdidi ile birlikte İran-İsrail geriliminin daha fazla büyüme-

12 Serdar Açıl ve Ferdi Türkten, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Akkuyu NGS için Türbinlerin Alman Gümrüğünde Bekliyor Olması Bizi Ciddi Manada Rahatsız Etmıştır", Anadolu Ajansı, 12 Temmuz 2024.

13 "Milli Savunma Bakanı Yaşar Güler, Gazetecilerin Gündeme Dair Sorularını Cevapladı", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 11 Mart 2024, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/582b3f5a319c474997fb6fea1b9c3f4f>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

14 Matthias Gebauer, "Raketen und Torpedos: Ampelregierung genehmigt wieder Waffenexporte in die Türkei", *spiegel.de*, 6 Ekim 2024, <https://www.spiegel.de/politik/ampel-regierung-genehmigt-wieder-waffen-exporte-in-die-tuerkei-a-dc5d8cb6-f602-4fdd-9e1e-a9251db30f9f>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

15 "Bundessicherheitsrat (BSR)", *bpb.de*, <https://www.bpb.de/kurzknapp/lexika/politiklexikon/296278/bundessicherheitsrat-bsr>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

16 "Berlin'den Türkiye'ye Silah Satışına Onay", *Hürriyet*, 8 Ekim 2024.

17 "Türkei erwartet positive Signale aus Berlin für Eurofighter", *t-online.de*, 11 Ekim 2024, <https://www.t-online.de/finanzen/boerse/ticker/tuerkei-erwartet-positive-signale-aus-berlin-fuer-eurofighter/0DB29400D6CA-0DE1>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

18 "Eurofighter Alımında Türkiye'ye Yeşil Işık", *NTV*, 11 Ekim 2024.

19 M. Erkut Ayvaz, "Almanya'da Eylül 2024 Eyalet Meclisi Seçimleri ve Federal Siyasete Etkileri", *SETA Analiz*, Sayı: 425, (Ağustos 2024).

sine dair endişeler de Almanya'nın Eurofighter konusundaki engelleyici tutumunu değiştirmeye yönelmesi ihtimalini güçlendirmektedir.²⁰ Diğer yandan Alman hükümetinin bilhassa bölgedeki krizlere yönelik sürdürmekte ısrarlı olduğu son derece tartışmalı tercihleri²¹ hem tepkilere yol açmakta hem de dış politikasını inandırıcılıktan daha da uzaklaştırmaktadır.

ABD başkanlık seçimi sonrasındaki olası belirsizliklere yönelik de Türkiye ile bilhassa savunma alanındaki iş birliğinin artırılması gerekliliğinin bugünlerde öne çıktığı tahmin edilebilir. Böylelikle Alman kamuoyunda Eurofighter savaş uçaklarının Türkiye'ye satışına yönelik şimdilik olumlu sinyaller gözlenmektedir. Ancak bu tutumun ilerleyen süreçte yine Alman hükümeti tarafından aksi bir yönde değiştirilebileceği ihtimaline de kamuoyunda işaret edilmektedir. Buna binaen temkinli bir yaklaşım göz ardı edilmemelidir.

Göç Meselesi

Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Şansölye Scholz arasında gerçekleşecek olan görüşmede öne çıkması muhtemel bir diğer husus göç meselesi ile ilgilidir. Son olarak Eylül'de Almanya'nın doğusunda yer alan üç eyaletteki eyalet meclisi seçimlerinde önemli başarılar yakalayan aşırı sağcı Almanya için Alternatif (AfD) partisi ülke siyasetinde öncelikli siyasi gündemin göç meselesi olmasını sağlayabilmiştir. Bu bağlamda ana muhalefet konumundaki Hristiyan Birlik (CDU/CSU) partilerinin aşırı sağcıların söylemlerini gide-rek normalleştirme eğilimleri,²² federal hükümette yer alan koalisyon partilerinin de bu konuya özellikle seçim sürecinde popülist söylem ve adımlara yönelmesine neden olmuştur.

Gelinen aşamada ise –erken seçim kararı alınmadığı takdirde²³– 28 Eylül 2025'te gerçekleştirilmesi planlanan Federal Meclis seçimleri öncesinde federal hükümetin bu konuda Alman kamuoyuna yönelik bazı adımlara yönelmesi muhtemeldir. Güncel anketlerde hem partisi SPD'ye hem koalisyona hem de bizzat Şansölye Scholz'a son derece düşük toplumsal desteğin, partiyi ve benzer şekilde federal hükümeti 2025 sürecinde göç meselesi odağında da zorlu bir süreçte itmektedir. Türkiye ve Almanya arasında göç meselesi ile irtibatlı görüşmelerin devam ettiği Alman yetkililer tarafından ileri sürülürken spesifik görüşmelerin ilerleyen haftalarda bir sonuca ulaştırılacağı federal içişleri bakanı tarafından Alman kamuoyu ile paylaşılmıştır.²⁴ Federal hükümetin yaptığı bazı tek taraflı ve Türkiye tarafından yalanlanan açıklamaların²⁵ Alman iç siyasetine yönelik tercih edildiği tahmin edilirken göç politikalarına ilişkin hususların Şansölye Scholz'un Türkiye ziyaretinde ele alınması muhtemeldir.

SONUÇ

Şansölye Olaf Scholz'un 19 Ekim'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile İstanbul'da bir araya gelmesiyle birlikte Türk-Alman ilişkilerine dair önemli hususların yeniden ele alınması beklenmektedir. İki ülkenin özellikle ekonomi, ticaret ve enerji alanlarındaki potansiyeli ve iş birliği imkanlarını daha da geliştirme yanlısı oldukları bilinmektedir. Her ne kadar bu alanlardaki hedefler öne çıksa da uzun bir süredir güncellenmesi gündemde olan Gümrük Birliği ve vize serbestisi konularının da Türkiye açısından öncelikli hususlar olduğu tahmin edilebilir.

Türkiye'nin Almanya'dan bilhassa savunma alanındaki iş birliği ve somut beklentilerinin de olduğu

20 Ragıp Soylu, "Germany Reconsiders Turkey's Eurofighter Request as Regional Tensions Rise", middleeasteye.net, 7 Ekim 2024, <https://www.middleeasteye.net/news/germany-reconsiders-turkeys-eurofighter-request-amid-tensions-region>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

21 Erbil Başay, "Almanya, İsrail'e Silah Sağlamaya Devam Edecek", Anadolu Ajansı, 10 Ekim 2024.

22 M. Erkut Ayvaz, "Almanya'da Eyalet Seçimleri: Aşırı Sağ Yükselişte, Hükümet Partileri Zorda", Anadolu Ajansı Analiz, 3 Eylül 2024.

23 "Bundesregierung: Lindner schließt vorzeitiges Ende der Ampel nicht aus", deutschlandfunk.de, 3 Ekim 2024, <https://www.deutschlandfunk.de/lindner-schliesst-vorzeitiges-ende-der-ampel-nicht-aus-102.html>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024); "Muhalefet 'Erken Seçim' Diye Tutturdu", *Hürriyet*, 14 Ekim 2024.

24 "Faeser kündigt 'zeitnah' weitere Abschiebeflüge an", tagesschau.de, 9 Ekim 2024, <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/abschiebung-fluege-afghanistan-tuerkei-100.html>, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2024).

25 "Dışişleri Almanya'da İkamet İzni Olmayan Türklerin Geri Gönderileceği İddialarını Yalanladı", TRT Haber, 27 Eylül 2024.

unutulmamalıdır. Son günlerde örneğin Eurofighter Typhoon savaş uçaklarının Türkiye'ye satışının Almanya tarafından engellenmesinin sonlandırılacağına dair sinyaller de söz konusu olmakla birlikte sürecin ilerleyen aşamasının belirleyici olması beklenebilir. Zira Almanya'nın önümüzdeki süreçte de diğer konsorsiyum üye ülkelerden ayrılan bir tercihle yeniden engel yoluna yönelme ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Türkiye ve Almanya arasında farklı politika alanlarında görüş ayrılıklarının devam ettiği de unutulmamalıdır. Her ne kadar son zamanlarda diyalog yanlısı bir süreç söz konusu olsa da Ege, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta iki devletli çözüm gibi öne çıkan hususlarda iki ülkenin pozisyon ve politika tercihleri birbirinden farklıdır.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)